نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
سال چهارم، شماره چهارم، زمستان 99، صفحات 362 تا 363

پیش‌گفتار: بررسی دلالت‌های اجرایی بیانیه مقام معظم رهبری درباره راهبردهای گام دوم انقلاب درخصوص رشد اخلاقی در حوزه سلامت

حمیدرضا آیت‌اللهی[1*]

مقام معظم رهبری در خصوص راهبردهای اجرایی گام دوم انقلاب بیانیه مهمی را صادر فرمودند که ضمن تحلیلی از روند انقلاب اسلامی در چهل‌ساله اولش، راهبردهای اساسی را برای گام دوم انقلاب ترسیم کردند که به عنوان دستورالعملی برای فعالیت‌های دلسوزان انقلاب در آینده خواهد بود. ایشان یکی از ویژگی‌های انقلاب اسلامی را در گام اول انقلاب، واقعیتی بنام افزایش چشمگیر معنویت و اخلاق در جامعه ذکر کردند؛ برای گام دوم انقلاب وظیفه آحاد جامعه را ارتقا معنویت و اخلاق متذکر شدند که باید برای آن برنامه‌ریزی شود. از آنجا که اخلاق یکی از محوری‌ترین وظایف نظام سلامت است به گونه‌ای که کارهای بسیاری که در این زمینه در حوزه سلامت شده است به مراتب بیشتر از سایر حوزه هاست. به همین جهت این توصیه مقام معظم رهبری بیش از همه می‌تواند ناظر به اخلاق در حوزه سلامت و در اخلاق پزشکی باشد. لذا برای حوزه سلامت ضرورت دارد که استلزامات دقیق سخنان معظم له را استخراج کند و راهبرد خاص خویش را در این زمینه معلوم کند و نهایتا راهکارهای اجرایی برای رشد اخلاقی تمامی ارکان نظام سلامت را که اعم از اخلاق پزشکی است ارائه کند تا نقشه راهی باشد برای آینده اخلاقی نظام سلامت کشور. به همین جهت ضرورت دارد پژوهش‌هایی در جهت نحوه تحقق این هدف انجام پذیرد.

فرمان ایشان در این بیانیه به شرح ذیل است:

معنویت و اخلاق

معنویت به معنی برجسته کردن ارزش‌های معنوی از قبیل: اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و در جامعه است، و اخلاق به معنی رعایت فضیلت‌هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتمادبه‌نفس و دیگر خلقیات نیکو است. معنویت و اخلاق، جهت‌دهنده همه حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است؛ بودن آن‌ها، محیط زندگی را حتی با کمبودهای مادی، بهشت می‌سازد و نبودن آن حتی با برخورداری مادی، جهنم می‌آفریند.

شعور معنوی و وجدان اخلاقی در جامعه هرچه بیشتر رشد کند برکات بیشتری به بار می‌آورد؛ این، بی‌گمان محتاج جهاد و تلاش است و این تلاش و جهاد، بدون همراهی حکومت‌ها توفیق چندانی نخواهد یافت. اخلاق و معنویّت، البته با دستور و فرمان به دست نمی‌آید پس حکومت‌ها نمی‌توانند آن را با قدرت قاهره ایجاد کنند، اما اولاً خود باید منش و رفتار اخلاقی و معنوی داشته باشند، و ثانیاً زمینه را برای رواج آن در جامعه فراهم کنند و به نهادهای اجتماعی در این باره میدان دهند و کمک برسانند؛ با کانون‌های ضدمعنویت و اخلاق، به شیوه‌ی معقول بستیزند و خلاصه اجازه ندهند که جهنمی‌ها مردم را با زور و فریب، جهنمی کنند.

ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر، امکان بسیار خطرناکی در اختیار کانون‌های ضدمعنویت و ضداخلاق نهاده است و هم‌اکنون تهاجم روزافزون دشمنان به دل‌های پاک جوانان و نوجوانان و حتی نونهالان با بهره‌گیری از این ابزارها را به چشم خود می‌بینیم. دستگاه‌های مسئول حکومتی در این باره وظایفی سنگین بر عهده دارند که باید هوشمندانه و کاملا مسئولانه صورت گیرد، و این البته به معنی رفع مسئولیت از اشخاص و نهادهای غیرحکومتی نیست. در دوره پیش‌رو باید در این باره‌ها برنامه‌های کوتاه‌مدت و میان‌مدت جامعی تنظیم و اجرا شود؛ ان‌شاءالله.

---

1. * نویسنده مسئول: عضو گروه آموزش و اخلاق پزشکی فرهنگستان علوم پزشکی

لذا محورهای ذیل مسائلی است که باید درباره آن‌ها برای تحقق دیدگاه ایشان فعالیت کرد:

1. باید درباره ارزش‌های اخلاقیِ خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتمادبه‌نفس بررسی کرد و مشخص ساخت که

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23]

کدام‌یک از این فضایل بیشتر با جامعه پزشکی ارتباط دارد و تأکید بیشتر باید بر چه جنبه‌هایی باشد؟

2. فضایل اخلاقی دیگری که باید در جهت ارتقا آن‌ها در میان جامعه پزشکی فعالیت کرد کدام‌ها هستند؟ و این فضیلت‌ها یک به یک برشمرده شوند و نحوه تأثیر اخلاقی آن در جامعه پزشکی بیان شود.
3. برای این که اخلاق و معنویت جهت‌دهنده همه حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه باشد چه اقدام‌هایی باید انجام داد؟
4. چگونه می‌توان جامعه را به این باور رساند که بودن اخلاق، محیط زندگی را حتی با کمبودهای مادی، بهشت می‌سازد و نبودن آن حتی با برخورداری مادی، جهنم می‌آفریند؟
5. چگونه می‌توان به مردم برکات ناشی از رعایت اخلاق در جامعه را نشان داد؟
6. چگونه باید مجاهدانی برای ارتقا اخلاق در جامعه تربیت کرد که با تلاش خود این مهم را به انجام برسانند؟ نقش حکومت‌ها در بسیج اینگونه امر جهادی به چه صورت است؟
7. چه راه‌حل‌های دیگری برای رشد اخلاقی می‌توان در نظر گرفت که بصورت دستوری و فرمانی نباشد؟ چه ابزارهای اجرایی برای رشد اخلاقی می‌توان در نظر گرفت که از قدرت قاهره حکومتی برای آن استفاده نشود؟
8. برنامه ارتقا اخلاقی چگونه می‌تواند از مسئولان حکومتی آغاز گردد و آن‌ها را مراعات‌کنندگان نخستین و مقدمِ دستورهای اخلاقی کرد؟
9. حکومت‌ها به جای اقدام در این راه باید به بسترسازی رشد اخلاق در جامعه کمک کنند؛ لذا چگونه می‌توان نقش اجرایی آن را بجای روش‌های دیگر بر این بسترسازی متمرکز کرد؟
10. از آنجا که این اقدام باید توسط نهادهای اجتماعی انجام شود، چگونه می‌توان نهادهای اجتماعی را در این زمینه بسیج کرد و حکومت چگونه می‌تواند یاری‌گر این نهادهای اجتماعی باشد؟
11. وظیفه حکومت مبارزه با کانون‌هایی است که بسترهای اجتماعی رشد فضایل اخلاقی را تخریب می‌کنند و این امر می‌تواند با قدرت قاهره باشد، هدف این اقدام دولت‌ها به بهشت بردن افراد نیست بلکه مراقبت از افراد از این است که در ورطه نابودی اخلاقی قرار گیرند. همانگونه که در مبارزه با مواد مخدر رفتار می‌کند.
12. از آنجا که رسانه‌ها در عصر حاضر مهم‌ترین ابزار تخریب اخلاقیات در جامعه است، چگونه می‌توان مبارزه رسانه‌ای در قبال کانون‌های فسادانگیز داشت؟
13. برنامه‌ریزی برای مصون نگه داشتن افراد جامعه از حمله‌های مخرب رسانه‌ای وظیفه‌ای حکومتی است که باید حکومت برای آن فکر کند. در این باره چه بخشی از این مبارزه رسانه‌ای و چه نوع مبارزه رسانه‌ای را باید حکومت‌ها عهده‌دار شوند؟ چگونه باید برنامه‌های کوتاه‌مدت و میان‌مدت برای آن تدوین کرد؟
14. چگونه نهادهای غیرحکومتی باید در این مبارزه رسانه‌ای فعالیت کنند و باور داشته باشند که اقدامات حکومتی نافی مسئولیت آن‌ها نیست؟

نتیجه‌گیری

آگاهی از روش ها و اهداف تعلیم و تربیت به‌ویژه تربیت اخلاقی، مستلزم شناخت آرای مربیان بزرگ، خصوصاً صاحب نظران اسلامی است. اصلی ترین هدف، تربیت انسان های متفکر، محقق، پیشرو، عالم، متدین، متخلق و آراسته به فضایل اخلاقی برای رسیدن به بصیرت، سعادت و جامعه صالح در شئون فردی و اجتماعی است که دستیابی به غایت اصیل زندگی انسانی یعنی قرب الی‌الله و تخلق به اخلاق الله را دربر خواهد داشت[1].

معنویت و اخلاق، جهت‌دهنده همه حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است؛ بودن آن‌ها، محیط زندگی را حتی با کمبودهای مادی، بهشت می‌سازد و نبودن آن حتی با برخورداری مادی، جهنم می‌آفریند (بیانیه گام دوم انقلاب). تمام کنشگران نظام سلامت نیز باید برای دستیابی به آرمان‌های اخلاقی و معنوی، رسیدن به نقطه‌ای که شایسته کرامت انسانی و بهره بردن افراد از مواهب الهی چه مادی و چه معنوی، باشد تلاش نمایند. تحقق آزادی، اخلاق، معنویت، عدالت، استقلال، عزت، عقلانیّت، برادری و سایر فضایل اخلاقی، مرهون عزم ملی و رسالت ویژه عموم سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزیان، کارگزاران و کنشگران نظام تعلیم و تربیت، می باشد.

1. سیاوش میرزایی و رضاعلی نوروزی: تحلیلی بر مؤلفه‌های تربیت اخلاقی از منظر مقام معظم رهبری. معرفت اخلاقی سال ششم پاییز و زمستان 1394 شماره 2 (پیاپی 18).

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-23]